

ĐỜI SỐNG SINH HOẠT VÀ PHONG TỤC THỜI JOSEON TRONG TRANH CỦA SIN YUN BOK (1758 ~ ?)

Nguyễn Thị Thu Hà*

Tóm tắt

Tình hình nghiên cứu về Hàn Quốc ở Việt Nam được tiếp cận và nghiên cứu theo nhiều hướng đa dạng từ ngôn ngữ, văn hoá đến kinh tế, chính trị, ngoại giao,... Thế nhưng, hướng tiếp cận thông qua hội họa hiện vẫn còn rất mới. Giống như các loại hình sáng tạo khác, hội họa cũng là một thành tựu văn hoá của một dân tộc. Vì lẽ đó, hội họa không chỉ là đối tượng để cảm thụ đơn thuần mà còn là tư liệu thể hiện nền văn hoá một cách cụ thể, đảm bảo độ tin cậy cao. Trong hội họa, tranh phong tục là tranh vẽ cảnh sinh hoạt của con người vào một giai đoạn nào đó và hội họa Hàn Quốc thời Joseon đã có rất nhiều bức tranh phong tục giá trị. Nghiên cứu này lựa chọn một số bức tranh phong tục của họa sĩ Shin Yun Bok (1758 ~ ?) làm tư liệu nghiên cứu để khảo sát đời sống sinh hoạt và phong tục của người Hàn Quốc giai đoạn hậu kỳ Joseon.

Từ khoá: tranh phong tục, Shin Yun Bok, đời sống thường nhật, phong tục Hàn Quốc, hậu kỳ Joseon,

1. Đặt vấn đề:

Nền hội họa Hàn Quốc có chiều dài lịch sử hình thành và phát triển xuyên suốt từ thời Tam Quốc (năm 57 TCN-668) đến thời hiện đại ngày nay với những biến đổi không ngừng. Nhìn vào tiến trình lịch sử hội họa Hàn Quốc, có thể khẳng định hội họa hậu kỳ Joseon (1700-1850) là giai đoạn phát triển rực rỡ nhất. Thể loại tranh vẽ được sáng tác nhiều trong giai đoạn này có thể chia thành bốn dòng lớn gồm tranh Nam tông văn nhân, tranh chân cảnh sơn thủy, tranh phong tục và tranh theo phong cách hội họa phương Tây. Trong các dòng tranh này, có thể nói dòng tranh phong tục là đặc sắc và ấn tượng nhất với người nước ngoài bởi lẽ nó không những thể hiện ý thức về cái đẹp và năng lực sáng tạo của dân tộc Hàn mà còn là phương tiện miêu tả sâu sắc văn hoá Hàn Quốc thời kỳ này. Tác giả của những bức tranh phong tục Hàn Quốc tiêu biểu có thể kể tên như Yun Du Seo, Jo Yeong Seok, Kim Hong Do, Shin Yun Bok, Kim Deuk Shin,... Trong khuôn khổ bài viết này, tác giả lựa chọn một số bức tranh phong tục của Shin Yun Bok trong Tuyển tập tranh phong cảnh Hyewon làm tư liệu để khảo sát đời sống sinh hoạt và phong tục của người Hàn Quốc giai đoạn hậu kỳ Joseon.

2. Shin Yun Bok và tuyển tập tranh phong cảnh Hyewon

Shin Yun Bok (Thân Nhuận Phúc), hiệu Hyewon sinh năm 1758 (năm Yeong-jo 34). Cha đẻ Shin Han Pyeong và ông nội đều là

* Trường Đại học Bà Rịa - Vũng Tàu

hoạ viên (hoạ sĩ) của *Đồ hoạ thực*¹. Đặc biệt Shin Han Pyeong còn tham gia vẽ chân dung của vua Yeong-jo, vua Jeong-jo và thể hiện tài năng thiên bẩm ở cả tranh chân dung và tranh thiên nhiên hoa cỏ. Shin Yun Bok có lẽ được sinh ra và lớn lên trong một gia đình có truyền thống hội hoạ như vậy nên ông được tiếp xúc với tranh vẽ từ rất sớm và cuối cùng cũng trở thành hoạ viên.

Shin Yun Bok là một trong 03 hoạ sĩ tiêu biểu nhất thời đại Joseon cùng với Kim Hong Do và Kim Deul Shin. Ngoài tranh phong tục, ông còn thể hiện tài năng trong tranh sơn thuỷ và động vật theo phong cách hội hoạ Nam tông. Ông cũng chịu ảnh hưởng lớn từ Kim Hong Do - một hoạ sĩ thiên tài thuộc thế hệ đi trước của ông lúc bấy giờ. Tuy nhiên Shin vẫn khai hoang được phong cách hội hoạ của riêng mình và có những bức tranh phong tục độc đáo ngang tài ngang sức với Kim Hong Do.

Thông qua tranh phong tục, Shin Yun Bok thể hiện đời sống hiện thực và nhấn mạnh nét phong lưu đào hoa, sự hài hước hơn là tố cáo hay phê phán thời đại. Ông đã dũng cảm thể hiện lối sống tình dục nam nữ trong bầu không khí xã hội phong kiến giai đoạn đó, và nhờ vậy mà ngày nay chúng ta mới có thể hiểu một phần mặt trái đã bị che giấu của phong tục xã hội thời Joseon. Shin để lại cho làng hội hoạ Hàn Quốc rất nhiều tác phẩm kinh điển, tiêu biểu có *Tuyển tập tranh phong cảnh Hyewon* – di sản văn hoá số 135 của Hàn Quốc.

Tuyển tập tranh phong cảnh Hyewon được công nhận là Quốc bảo số 135 của Hàn Quốc vào ngày 20 tháng 4 năm 1992. Tập tranh gồm 30 bức tranh màu nhạt trên giấy, có kích thước 28.3x35.2 cm, hiện đều được trưng bày tại Viện bảo tàng Gansong, Seoul, Hàn Quốc.

3. Đời sống sinh hoạt và phong tục Hàn Quốc hậu kỳ Joseon

Tuyển tập tranh phong cảnh Hyewon của Shin Yun Bok gồm 30 bức như *Nguyệt dạ mật hội, Song kiếm đối vũ, Ly phụ đàm xuân, Thường xuân dã hứng, Thiếu niên tiền hồng, Sảnh cảm thương liên, Dạ cảm mạo hành, Chu du thành giang, Kỹ phòng vô sự, Tửu dị cử bôi, Nạp lương mạn hứng, Đoạn ngộ phong tình, Song lục tam mật, Du khoái tranh hùng, Lâm hạ đậu hồ, Nguyệt hạ tình nhân, Thanh lâu tiêu nhật, Phiêu mẫu phùng tầm, Hồng lâu đãi tửu, Khê biên giai thoại, Tỉnh biên dạ thoại, Tam thu giai duyên, Lộ thượng thác bát, Vu nữ thần vũ, Niên tiểu đạp thanh, Huê kỹ đạp phong, Xuân sắc mãn viên, Văn chung tâm tự, Ni tăng nghinh kỹ, Lộ trọng tương phùng*. Trong khuôn khổ bài viết này, tác giả lựa chọn 06 bức tranh về cảnh đời sống sinh hoạt, sau đó phân loại thành hai nhóm theo chủ đề (1) phong tục gồm 03 bức *Đoạn ngộ phong tình, Vu nữ thần vũ* và *Lộ thượng thác bát* (2) cảnh sinh hoạt gồm 02 bức *Tỉnh biên dạ thoại* và *Khe biên giai thoại* để khảo sát và phân tích văn hoá của người Hàn Quốc thời Joseon.

3.1. Phong tục của người Hàn Quốc thời Joseon²

Kỹ thuật miêu tả trong tranh phong tục của Shin Yun Bok nói chung thường sử dụng nét vẽ và những điểm chấm mỏng và dài để miêu tả nhân vật khiến bức tranh bao trùm một bầu không khí giản dị mượt mà đặc trưng. Bên cạnh đó, tranh ông luôn có cấu trúc như đứng từ trên cao quan sát toàn cảnh nên hình ảnh miêu tả hiện ra một cách tự nhiên và chân thực. Chính nhờ kỹ thuật hội hoạ này, phong tục Hàn Quốc thời Joseon đã được Shin khắc hoạ rất sống động và rõ nét.

¹ Quan nha phụ trách hội hoạ thời Joseon.

² Tất cả hình ảnh tranh phong tục của Shin Yun Bok trong bài viết này đều có nguồn từ www.naver.co.kr

Tết Đoan Ngọ là một ngày Tết truyền thống tại một số nước như Trung Quốc, Hồng Kông, Đài Loan, Triều Tiên, Nhật Bản và Việt Nam. Tết Đoan Ngọ tồn tại từ lâu trong văn hoá dân gian phương Đông và có ảnh hưởng đến sinh hoạt văn hoá. Trong ngày Tết Đoan Ngọ, nếu người Việt Nam thường ăn các món ăn như rượu nếp, bánh tro, thịt vịt, hoa quả,... thì người Hàn Quốc thường ăn món bánh bột gạo lá ngải cứu. Mặt khác, người Việt Nam không có trò chơi gì đặc biệt trong ngày này nhưng người Hàn Quốc xưa lại thường mặc quần áo mới và đi chơi. Nét văn hoá đặc sắc này được Shin Yun Bok khắc hoạ trong bức tranh *Đoan Ngọ phong tình* (Tranh 1) của

Tranh 1: *Đoan Ngọ phong tình*

Qua nhiều nghiên cứu về Việt Nam và Hàn Quốc, có thể nói rằng hai nước có khá nhiều điểm tương đồng về văn hoá. Qua tranh của Shin Yun Bok, có thể thấy Việt Nam và Hàn Quốc không chỉ có ngày Tết Đoan Ngọ tương đồng, hai nước còn cùng sở hữu một phong tục rất đặc sắc là lễ gut - lễ hầu đồng. Shin vẫn luôn thích khắc hoạ phong cảnh sinh hoạt đặc sắc và thú vị vào trong tranh vẽ nên nhân vật trong tranh của ông thường là kỹ nữ và vũ nữ - bà đồng. Hình ảnh bà đồng tiêu biểu nhất trong hội hoạ Hàn Quốc chính là hình ảnh bà đồng trong bức tranh *Vũ nữ thần vũ* của Shin.

ông. Shin đã vẽ quang cảnh phụ nữ đang tắm và ngồi xích đu vui chơi thư giãn. Cùng với Tết Nguyên Đán và Tết trung thu. Tết Đoan Ngọ mùng 5 tháng 5 âm lịch, ngày khởi đầu của cái nóng mùa hè lại là ngày lễ lớn của Hàn Quốc. Vào ngày Tết Đoan Ngọ, người Hàn Quốc xưa thường tạm nghỉ công việc đồng áng, tất cả cùng mặc quần áo mới rồi cùng quây quần thưởng thức những món ăn ngon và vui chơi một ngày cùng nhau. Đàn bà con gái tắm rửa bên bờ suối và gội đầu bằng nước thạch xương bồ. Trong tranh lại có mấy chú tiểu nhỏ ngạc nhiên nhìn trộm qua khe đá đáng các cô gái tự nhiên cởi quần áo tắm rửa vui đùa.

Tranh 2: *Vũ nữ thần vũ*

Bức *Vũ nữ thần vũ* (Tranh 2) miêu tả phong cảnh thực hiện một lễ gut - lễ hầu đồng trong một nhà dân thường. Chính giữa bức hoạ là hình ảnh bà đồng - người đội mũ và đang cầm quạt giấy múa. Bà đồng mặc bộ triều phục mà quan võ vẫn mặc vung quạt nháy theo tiếng sáo. Trước bà đồng là những người đàn bà đang chăm chỉ cầu khẩn gì đó. Trong số đó, có một người phụ nữ đặt cái bàn nhỏ để gạo trước mặt rồi cầu nguyện. Tương phản với lòng mong mỏi thiết tha của những người phụ nữ này là hình ảnh ngay phía sau lưng họ. Chi tiết một cô gái khoác áo dài đang đưa mắt bí mật với một người đàn ông đứng

sau bức tường thật đặc sắc và thú vị. Bờ rào soải theo hướng chéo tăng thêm sự ma mị ly kỳ cho chiều gut.

Tranh 3: *Lộ thượng thác bát*

Quan sát kỹ *Lộ thượng thác bát* (Tranh 3), có thể thấy địa điểm được vẽ là khoảng sân đồi có nhiều người qua lại và nhân vật xuất hiện là một nhóm đàn ông đang chơi trống và nhạc cụ gỗ, một người đội mũ giấy với dây giấy trên tay và đang chia chúng cho những người phụ nữ đi ngang qua trong khi đầu vẫn cúi xuống và một lưỡng ban (quý tộc) đang đứng ngắm nhìn quang cảnh này. Cái trống to là trống đánh khi dâng lễ lên Phật vào mỗi buổi sáng, tối. Cái trống này xuất hiện trong bức tranh cho thấy các nhà sư đang đánh trống để xin bố thí của những người qua đường. Các nhà sư có tất cả bốn

người, trong đó chỉ mình người đánh trống có tóc được cắt tía, người gõ mõ đội nón Tanggeon, còn người gõ công thì đội nón lá tre. Người đội mũ goggal- mũ thầy pháp vừa cúi đầu vừa cầm cái gì đó như là những mẩu giấy trên tay. Shin Yun Bok đã vẽ tình huống gì vậy? - Quan văn và nhà thực học hậu kỳ Joseon Yu Deuk-gong cho rằng đây là bức tranh tái hiện cảnh các nhà sư bị cấm ra vào kinh thành Hanyang đang vừa đánh trống vừa cho bùa để xin bố thí từ những người qua đường bên ngoài kinh thành. Vì thời đại Joseon không tin Phật giáo nên cuộc sống của chùa chiền cũng gặp nhiều khó khăn. Vì thế, những người đàn ông không xuất tục nhưng tin vào đạo Phật này đã phải đi hành khuất để giúp đỡ nhà chùa.

3.2. Cảnh sinh hoạt của người Hàn Quốc thời Joseon

Ở Việt Nam, hình ảnh cây đa, giếng nước, sân đình là biểu tượng của làng quê. Hình ảnh này cũng xuất hiện nhiều trong thơ ca từ xa xưa. Hàn Quốc cũng vậy, không gian giếng nước, dòng sông hay bờ suối trở thành điểm gợi tình lý tưởng trong văn học và hội họa Hàn Quốc. Hai bức tranh *Tĩnh biên dạ thoại* và *Khê biên giai thoại* đã chứng minh cho nhận định này.

Tranh 4: *Tĩnh biên giai thoại*

Tĩnh biên dạ thoại (Tranh 4) có ý nghĩa là “Cuộc hội thoại trong đêm bên bờ giếng”. Trong bức tranh này của Shin Yun

Tranh 5: *Khê biên giai thoại*

Bok, ta nhìn thấy hai người phụ nữ đang thì thầm nói chuyện bên bờ giếng vào đầu buổi tối khi trăng rằm lên. Nhìn trang

phục ăn mặc của hai người phụ nữ này, chúng ta có thể biết họ là người hầu trong gia đình quý tộc thời Joseon. Sau bức tường rào phía bên phải thành giếng, như định nghe lỏm hai người phụ nữ nói chuyện, một lưỡng ban³ đang đứng nhìn họ với ánh mắt gian xảo. Nội dung cuộc nói chuyện giữa hai người phụ có vẻ rất nghiêm trọng. Người phụ nữ ngồi múc nước bằng gàu bên miệng giếng tỏ nét mặt nghiêm trọng trong khi tay không kéo gàu đựng nước lên; còn người phụ nữ đứng bên bờ giếng thì có nét mặt nặng nề trong lúc chống tay phải lên cằm. Không biết là người phụ nữ nào trong hai người nhưng dường như bức tranh cảnh bàn luận muốn lột tả sau khi một người nghe được điều gì đó từ quý tộc. Có thể nói đây là cảnh sinh hoạt đặc trưng thường thấy trong đời sống Hàn Quốc thời Joseon với xã hội phân chia địa vị xã hội rõ rệt.

Khê biên giai thoại (Tranh 5) với nghĩa Cuộc hội thoại đẹp bên bờ suối là bức tranh lấy bối cảnh tại bãi giặt quần áo bên bờ suối. Ở đó có một phụ nữ đang giặt đồ, một bà già đang giữ tấm vải trắng và một cô gái trẻ đang tết mái tóc ướt như vừa mới tắm gội xong. Cô gái trẻ để lộ bầu ngực dưới lớp áo jeogori, như thể mời gọi chàng thanh niên trẻ trung mảnh khảnh bên trái nhìn vào. Xem việc cậu thanh niên mang theo cung tên và mũi tên thì chắc chắn thuộc ban võ. Ánh mắt của thanh niên này cắm vào ngực cô gái trẻ. Giống như bờ giếng bãi giặt giữ cũng là một không gian gợi tình, nơi nam nữ tiếp xúc với nhau. Thông qua bức tranh này, chúng ta cũng có thể biết được trang phục quần áo thời Joseon khá “phóng khoáng”, đối lập với hệ tư tưởng cứng nhắc của một xã hội phong kiến phân tầng địa vị.

³ Giai cấp quý tộc thời Joseon.

4. Kết luận

Tuyển tập tranh phong cảnh Huệ Viên gồm 30 bức tranh chủ yếu vẽ về kỹ nữ và kẻ ăn chơi với chủ đề chính là cảnh phong lưu hưởng lạc của xã hội quý tộc Joseon thế kỷ 17, 18. Shin Yun Bok thông qua các tác phẩm này đã định hình phong cách hội họa nổi bật và riêng biệt của mình trên làng hội họa Joseon xưa và Hàn Quốc ngày nay. Chính nhờ những bức tranh tả thực sắc sảo của ông mà học giả và người xem hiện nay mới biết được rằng, trong xã hội Joseon hà khắc bởi các phép tắc Nho giáo nghiêm ngặt, vẫn có những nhu cầu giải trí và tình yêu mãnh liệt bùng cháy giữa nam giới và nữ giới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. 강미진 (2012), 조선 후기 풍속화의 특징에 관한 연구: 풍속화 속 남녀의 애정표현 중심으로, 홍익대학교 동양화과 석사논문 (Kang Mi Jin (2012), *Nghiên cứu đặc trưng tranh phong tục hậu kỳ Joseon: tập trung vào biểu hiện tình cảm nam nữ trong tranh phong tục*, Luận văn thạc sỹ khoa Phương đông, Trường Đại học Hongik, Hàn Quốc).
2. 박창희 (2016), 조선 후기 풍속화에 나타난 한국 전통춤 형태 연구, 경성대학교 석사논문 (Park Chang Hee (2016), *Nghiên cứu hình thức múa truyền thống Hàn Quốc xuất hiện trong tranh phong tục hậu kỳ Joseon*, Luận văn thạc sỹ Trường Đại học Kyung-sung, Hàn Quốc).
3. 안휘준 (1998), 한국회화의 전통, 문예출판사 An Hwu Jun (1998), *Truyền thống hội họa Hàn Quốc*, Nxb. Văn nghệ, Hàn Quốc).
4. 원미영 (2018), 조선 후기 풍속화에 나타난 놀이의 생활문화적 고찰, 석사논문, 성신여자대학교 (Won Mi Yeong, *Khảo sát văn hoá sinh hoạt của trò chơi xuất hiện trong tranh phong tục hậu kỳ Joseon*, Luận văn thạc sỹ Trường Đại học nữ Sungsin, Hàn Quốc).
5. 최종섭 (2014), 조선 후기 풍속화에 나타난 민중생활의 양상의 성격: 단원과 혜원의 그림을 중심으로, 안동대학교 박사논문 (Choi Jong Seop (2014),

Biểu hiện và đặc trưng sinh hoạt của người dân xuất hiện trong tranh phong tục hậu kỳ Joseon: giới hạn trong phạm vi tranh của Hyewon và Danwon, Luận văn tiến sĩ Trường ĐH. Andong).

Website:

www.culturecontent.com

www.doopedia.co.kr

<http://encykorea.aks.ac.kr>

Abstract

Korean people's livelihood and custom in the Late Joseon period through Shin Yun Bok (1758~?)'s genre painting

Korean studies in Vietnam has been approached in many different directions. Notwithstanding, the research through

painting is still new. Like other creative forms, Korean painting is also a type of cultural achievement created by the Korean people. Accordingly, it is not only an object for appreciating, but it is also a document expressing Korean culture. Genre painting, also called petit genre, depicts aspects of everyday life by portraying ordinary people engaged in common activities. Therefore, this study will examine some genre paintings of painter Shin Yun Bok (1758 ~ ?) in order to Korean people's daily life and custom in the Late Joseon period.

Key words: Korean people's daily life, Late Joseon period, Shin Yun Bok, genre painting